

Ấm nhá-c Phá-t giÁo Ấ'á»ng hÃ nh cÃ1ng Ấçm nhá-c dÃçn tá»™c

Ấ-Ấng gẤp cá»sa GSTS. Trá°šn VẤfn KhÃª
11/05/2017

Ấm
nh-c Ph-t giáo Ông hành cùng âm nh-c dân tÙc

*

GSTS. Tršn V n Khê

Chúng ta

ang sNng trong những ngày rÙn ràng cçạ jì IÁ Ph-t
£n, mÙt IÁ hÙi v n hóa tâm linh mang tşm thç giÙi.
Nhân dẾp này, tôi xin l°ác ghi mÙt sN nh-n xét vÁ sñ
liên quan giĩa âm nh-c Ph-t giáo và âm nh-c dân tÙc,
xem nh° góp mÙt bông hoa nhĩ kính mềng ngày IÁ hÙi tôn
giáo trÍng jì mà c£ n°Ùc ang nô néc ón mềng.
Nét

-c thù cçạ âm nh-c Ph-t giáo

Tr°Ùc

hçt, iẤm Ùc áo cçạ âm nh-c Ph-t giáo là không
hÁ có khuôn m«u cN Ēnh. Xuýt phát tịi ²n Ù vÙi
cách tán tăng theo truyÁn thNng Veda, nh°ng nh-c Ph-t
giáo ß tềng quNc gia Áu °ác b£n Ēa hóa theo
tính cách -c thù cçạ mxi n°Ùc và th°Ýng °ác
thÁ hiçn theo âm nh-c truyÁn thNng cçạ nçì ó. Cùng
mÙt bài kinh mà nét nh-c thay Òi tùy quNc gia, tùy
tr°Ýng phái, th-m chí tùy tềng vùng. Ch°ng hçn cùng
niçm tên Ph-t A Di à mà hai miÁn Nam B-c ß n°Ùc ta
niçm khác nhau, theo thang âm içu théc câu hát ru cçạ
mxi miÁn; còn tịi Hong Kong hay Singapore thì t ng ni çm
theo thang âm nh-c Qu£ng ông.

Ngoài

ra, nh-c Ph-t giáo luôn luôn liên quan çn các nghi théc
hành IÁ, nh° nghi tìçt tịi chùa (ba thÝi kinh sáng, tr°a,
chiÁu), nghi tìçt trong tang ma, trong IÁ hÙi tôn giáo IÙn
nh° Ph-t £n, Vu Lan...

Nh-c

Ph-t giáo lçì -t trÍng tâm vào thanh nh-c hçn khí
nh-c. Ngoài phong cách tăng và tán quen thụÙc trong các
cuÙc IÁ tç, còn có trì, niçm, bçh, x°Ùng, thĒnh,
Íc, hồ, tùy theo loçì kinh hay trình tñ cçạ mÙt thÝi
kinh.

Quá

trình phát triÁn âm nh-c Ph-t giáo Viçt Nam

jò

Ph-t vào n°Ùc ta tề rýt sÙm, nh°ng phát triÁn rñc
rá nhýt là vào thç kç X vÙi triÁu Lý. Trên nhĩng
phçn á cçạ chân cÙt chùa Ph-t Tích (B-c Ninh) - mÙt
trong nhĩng di tích Ph-t giáo tiêu biÁu cçạ thÝi Lý -
có chçm khç họa sen cùng hình đàn nh-c công ang tçu
nh-c dân tÙc, vÙi ý ngh)a h°Ùng d«n chúng sinh vào
con °Ýng cçạ jò pháp.

Theo

nhà nghiên cçu Tršn ình Sçn, thÝi kó ó các vua
th°Ýng cýt chùa tr°Ùc khi xây dñng cung içn, và đàn
nh-c tôn giáo cing có thÁ Ông thÝi dùng cho đàn nh-c
cung ình. iÁu này cho thçy, tề thÝi nhà Lý âm nh-c

Ph-t giáo ấ có liên quan m-t thiét vỦi âm nhĩc dân tÚc.

ỉn

Ýi nhà TrŞn, Ph-t giáo v«n ấ xem là quỈc giáo và tĩp tác thÝi kó phỔn thỄnh. Theo sí sách, khi Th°ăng hoàng TrŞn Nhân Tôn qua Ýi ỉ núi Yên Tí vào n m 1308, hĩa cŃt cạ ngài ấ mang vÁ kinh s°, sau ó triÁu ình r°Úc vÁ chôn ỉ Phç Long H°ng (Thái Bình). Bá tánh nghe tin ỹ ấ cùng nhau tả t-p Şy ngh't chung quanh cung iÇn Ấ tiẤn ấ linh cũu vỄ vua anh minh. Thỹ khó lòng xua dân giãn ra, mÚt vỄ quan là TrỄnh Trĩng Tí ngh) ra cách t-p hãp quân s) và cho hát bài Long ngâm tĩ sân Thiên Trì Ấ thu hút thiên hĩ lĩ nghe, nhÝ ó mỦi có thÁ di quan. Long ngâm là bài nhĩc dùng trong chùa vào nhĩng ngày Ấ Ấn, cho thỹ trong cung ình lúc bỹ giÝ r† th°Yng sí dâng nhĩc Ph-t giáo.

ỉn

Ýi nhà Lê, n m 1437 vua Lê Thái Tôn giao cho NguyẤn Trãi và L°ing ngỄnh nhĩc Ấ, nh°ng do quan iẤm vÁ Nhã nhĩc b† Ông nên NguyẤn Trãi dâng sỦ thoái thác. Vì thĩ, Nhã nhĩc nhà Lê Ấ do mÚt tay hoĩn quan L°ing ng phĩng theo quy chĩ nhĩc cung ình nhà Minh. Ấm nhĩc Ph-t giáo cĩng vì thĩ mà ĩng xuŃng.

Qua

Ýi nhà NguyẤn, cĩng không nghe nh_c ỉn nhĩc Ph-t giáo trong các quyẤn Lê TriÁu HỦi iẤn, LỄch triÁu hĩn ch°ĩng loĩ chí và KhâmỄnh ĩ Nam HỦi iẤn sĩ IÇ.

Tuy

không ấ coi trĩng ỉ các Ýi vua sau, nh°ng nhĩc Ph-t giáo v«n ấ sí dâng nghiêm túc trong nhà chùa. Các cách tán táng v«n bỄo tỔn theo âm h°ĩng tẽ thÝi xa x°a và ấ phát triẤn ngày càng phong phú.

Sang

thÝi kó c-n ĩ, có vài sĩ thay Ổi trong tinh thŞn giỄn đỄ hóa nghi théc Ph-t giáo, mà ấng l°u ý là nhĩng thay Ổi trong nhĩng dân nhĩc Ấ miẤn Nam vỦi viÇc sí dâng hai nhĩc khí n°Úc ngoài là ghita phĩm lõm và organ Ấ phả hĩa theo nhĩng bài tán trong các Ấ hỦi. àn ghita phĩm lõm, vŃn thông dâng trong nhĩng dàn nhĩc tài tí cỄi l°ĩng, tuy ấ ấ ViÇt Nam hóa nh°ng âm s_c sủi ùng cạ nó không mang lĩ không khí trang nghiêm cŞn thiét trong Ấ hỦi tôn giáo. Riêng àn organ còn làm cho bỄn s_c dân tÚc bỄ lu mÝ hĩn nĩa. Chúng ta ềng quên âm nhĩc Ph-t giáo r† gŞn ĩi vỦi v n hóa dân tÚc.

Liên

quan m-t thiét ĩĩa âm nhĩc Ph-t giáo và âm nhĩc dân tÚc

Ấm

nhĩc Ph-t giáo có khá nhiẤu iẤm t°ĩng Ông vỦi âm nhĩc truyẤn thŃng, tẽ nét nhĩc, thang âm, iÇu théc, tĩt tỹ ỉn nhỄp phách, chỄ khác nhau vÁ mắ ích. Ấm nhĩc truyẤn thŃng giúp ng°Ýi nghe th°ĩng théc nghÇ thu-t, còn âm nhĩc Ph-t giáo nh±m mang lĩ cho ng°Ýi nghe (hay ng°Ýi Íc) mÚt trĩng thái tâm hỔn an tỄnh, thanh thỄn hŞu thỹ cỄm giáo lý nhà Ph-t. Nhĩc Ph-t

giáo h°Ũng nŨi, trong khi nhĩc nghÇ thu-t h°Ũng ngoji. Nh°ng không phĐi vì thç mà âm nhĩc Ph-t giáo không mang tính chĐt nghÇ thu-t. Nét nhĩc và cách tán các bài nh° Đ°ing chi tĐnh thçy (Nhành đ°ing liÁu rĐi n°Ũc cam IÓ xuŨng trĐn), Tào khê (N°Ũc trong suŨi) rĐt phong phú và tinh vi.

VÁ

nhĩc khí, ngoài mùt sŨi dđng cả -c thù nh° mō gia trì, chuông gia trì, ©u, mùc bĐng, thì trong Ph-t giáo cing sí dđng các nhĩc khí truyÁn thŨng dân tŨc nh° àn nhĐ, àn nguyÇt, kèn, trŨng phách.

VÁ

bài bĐn thì nhĩc IÁ dùng trong Ph-t giáo giŨng nh° nhĩc IÁ dùng trong cung ình và ngoài dân gian, ngoài mùt vài bài bĐn -c biÇt nh° bài TrŨng bát nhã.

Thang

âm iÇu théc hĐu nh° giŨng nhau hoàn toàn, ngoji trẻ tíçt tĐu trong các bài tán theo truyÁn thŨng miÁn Trung có những nhĐp -c biÇt cho các iÇu tán rĐi, tán xĐp, tán trĐo vŨi cách nhĐp tang, mō khác nhau.

Đnh

h°Đng qua lĐi giĐa âm nhĩc Ph-t giáo và nhĩc truyÁn thŨng

Nhĩc

Ph-t giáo chĐu Đnh h°Đng cçạ âm nhĩc truyÁn thŨng rõ nhét là trong cách niÇm và tăng kinh mang âm h°Đng cçạ tíçng hát ru tềng miÁn.

Thông

th°Ýng trong các IÁ hŨi IŨn cçạ Ph-t giáo luôn sí dđng dàn nhĩc IÁ trong dân gian, -c biÇt theo truyÁn thŨng miÁn Trung là hai dàn Đi nhĩc và tíÁu nhĩc trong cung ình thân nhĐ lĐi. MŨt vài truyÁn thŨng Ph-t giáo Đ TiÁn Giang có những cách tán dùng hĐi và nhĐp cçạ IŨi hát Khách cçạ hát BŨi, chĐ khác nhau trong cách dùng m«u âm Đ những chĐ phĐi luyçn láy.

MŨt

sŨi thang âm iÇu théc trong âm nhĩc truyÁn thŨng °ăc các nhà s° sí dđng Á -t những bài tán. HĐi thiÁn trong Ph-t giáo có cĐu trúc âm thanh nh° hĐi nhĩc, hĐi hĐi cçạ miÁn Nam, nh°ng tíçt tĐu ch-m hĐn. HĐi ai cçạ nhĩc Ph-t giáo giŨng nh° những iÇu ai dùng trong nhĩc IÁ hay cĐi l°ing tài tí, nh°ng Đn giĐn hĐn.

Cách

v-n hành giai iÇu trong âm nhĩc truyÁn thŨng cing °ăc các nhà s° áp dđng Á làm cho phong cách tán tđng °ăc phong phú hĐn.

Ng°ăc

lĐi, âm nhĩc Ph-t giáo cing giúp ích và làm giàu thêm cho âm nhĩc dân tŨc. Nhĩc Ph-t giáo có phong cách thài (cách iÇu hóa ngôn ngữ theo những chỉ nhĩc trong thang âm ngĐi cung mà không chú trĐng çn sŨi lên xuŨng a đĐng cçạ nét nhĩc) mà các ca công trong cung ình ã v-n dđng vào trong các ca ch°ing, nh° nh-n Đnh cçạ cả LĐ Thi, mùt nhĩc công dân nhĩc cung ình ngày x°a.

HĐi

thián vÙi tìt tÿu khoan thai, nghiêm trang trong nh;c Ph-t giáo có thÁ dùng Á ngâm nhĩng bài th; , bài kÇ có thián vẾ, em l; tâm bình an cho ng°Yi nghe.

VÁ

m-t tìt tÿu, nh;c dân tÙc chẾ có nhẾp hai, nhẾp t°, nhẾp tám, nhẾp m°Yi sáu mà không có nhẾp ánh theo chu kó nh° trong các bài tán cça Ph-t giáo. Truyán thÑng Ph-t giáo mián Trung có nhĩng tìt tÿu -c thù rÿt tinh vi vÙi nhẾp tán r; , nhẾp tán s;p, tán tr;o. ây là óng góp cça nh;c Ph-t giáo làm giàu thêm tìt tÿu cho âm nh;c dân tÙc.

Ngoài

ra iÇu múa cung ình Lắc cúng hoa ng (múa èn) chính là phĩng theo iÇu múa lắc cúng trong Ph-t giáo khi dâng h°ng, ng, hoa, trà, qu£, thñc. Ho-c iÇu múa Ỗu chỉn thng Ph-t trong cung ình cing tê mùt iÇu múa trong chùa mà ra.

LẾch

sí Ph-t giáo l; là Á tài cho âm nh;c kẾch nghÇ dân tÙc, ch³ng h;n sñ tích Ph-t Bà Quan Âm làm Á tài cho vß chèo Quan âm ThẾ Kính, ho-c cuÙc Ýi éc Ph-t Thích Ca tềng là Á tài cho nhiÁu vß c£i l°ng và phim £nh.

Tóm

l; , âm nh;c, v n hóa cing nh° ngôn ngữ Ph-t giáo giúp cho âm nh;c, kẾch nghÇ truyán thÑng dân tÙc có thêm nhiÁu yçu tñ Á làm giàu và phát trián.

*

**

Trong

lẾch sí hàng ngàn n m Óng hành vÙi âm nh;c dân tÙc, d«u tr£i qua nhiÁu thẾnh suy nh°ng âm nh;c Ph-t giáo v«n giữ gìn nhĩng giá trẾ tinh thñn truyán thÑng. ãng sau các nghi théc tôn giáo là tâm linh dân tÙc, do ó chúng ta ãng vì sñ tìçn lã trong tÕ chéc hay biÁu đián mà làm mÿt i cái hÓn cça b£n s`c v n hóa.